

ICOM üldkonverents 2019
Museums as Cultural Hubs: The Future of Tradition
Kyoto, Jaapan
1.–7. september 2019

Helen Volber

Osalesin 2019. aasta septembri alguses ICOMi 25. üldkonverentsil Jaapani vanas pealinnas Kyotos. Kohale oli tulnud üle 4000 delegaadi ehk pea kümnendik ICOMi liikmetest ning konverentsi teema oli raskelttõlgitav *“Museums as cultural hubs: the future of tradition”*. Eesti poolt välja pandud delegatsioon oli umbes 15-liikmeline. Konverentsi toimumispaigaks oli Kyoto Rahvusvaheline Konverentsikeskus ning loenguid toimus ka teistes paikades linnas, kuhu konverentsikeskusest viisid *shuttle*-bussid.

1., 2. Kohvipaus konverentsikeskuses ja teetseremoonia demonstratsioon

Konverentsi saatis ka üsna põnev ja huvitav sponsorite ekspositsioon *Museum Fair and EXPO Forum*, kus erinevad muuseumid ja ettevõtted üle maailma end tutvustada said. Muuhulgas oli võimalik näiteks simulaatoris kogeda, kuidas võiks tunduda 9-palline maavärin –simulaatori autor oli ettevõtte, kes turundas spetsiaalselt liikuvaid ja elastseid alusmehhanisme, mis võimaldavad hapramatel esemetel sellise maavärina korral “kaasa väriseda” ja nõnda terveks jääda. Elevusttekitav atraktsioon leidis konverentsikülaliste seas aktiivset kasutamist.

Peamiste teemadena olid konverentsil arutluse all muuseumide muutunud roll maailmas, multikultuursus, looduskatastroofidele reageerimine, muuseumide võimalus kaasa rääkida globaalsete probleemide juures, aga ka jätkusuutlikkus, inimõigused ja keskkonnahoid. Eraldi teemadeplokk oli Aasia kunstist ja kollektsioonidest. Soovijatele on minu käest saadaval ka konverentsil jagatud materjalid. Plenaarsessioonide lindistused on vaadatavad Youtube’i vahendusel.ⁱ Konverentsi peaesinejad olid arhitekt Kengo Kuma, kunstnik Cai Guo-Qiang ja

fotograaf Sebastião Salgado. Kengo Kuma tutvustas oma Jaapani traditsioonilisest esteetikast ja materjalidest lähtuvaid loomingulisi projekte, mis – nagu ta ise ütles ning mis oli ka tema ettekande pealkiri – viivad meid tagasi “betooniajastult” “metsa ajastusse”, säästvama elu- ja ehitusviisi poole, kaasates ehitustöodes kohalikke meistreid, traditsioonilisi käsitöövõtteid ja võimalusel lokaalselt kättesaadavaid ehitusmaterjale (elustades nii ka kohalikku majandust). Hiina kunstnik Cai Guo-Qiang oli oma ettekande pealkirjastanud “Minu muuseumiaastad” ning tutvustas, kuidas tema pealtnäha üldse mitte muuseumisse sobivad ja selle (füüsilisi) piire (miks mitte ka valuläve) lõhkuvad projektid neis on teostatud. Mul õnnestus 2016. aastal IIC (*The International Institute for Conservation of Historic & Artistic Works*) konverentsil Los Angeleses kuulata ka võrrandi teist poolt ehk ettekannet Cai Guo-Qiangi teose “Heritage” installeerimisest Queenslandi kunstigaleriis Austraalias ning konservaatori ja näituse tehnikute seisukohast oli tegemist tõelise mammutprojektiga, mille tarbeks esmalt kaevati galerii põrandasse meetri sügavune auk, lisaks hõlmas projekt ka iga üksiku 99 looma spetsiaalset “meikimist”, et saavutada tema loomutruu, päris elu elanud looma väljanägemine (tegemist on siiski ülirealistlike penoplastsisuga kunstkarusloomadega).

3. Cai Guo-Qiangi teos “Heritage” Queenslandi kunstigaleriisⁱⁱ

Lisaks üldkonverentsi suurematele teemadeplokkidele pidasid omaette minikonverentse ka ICOMi alakomiteed. Kuna kuulun ICOM-CC ehk conserveerimise alakomiteesse, viibisin peamiselt nende loengutel. Sisulisem ja huvitavam oli sessioon “*Storage of Collections - Prepare for the Future*”, mille ICOM-CC pidas koos ICAMTi (*International Committee for Architecture and Museum Technique*) ja ICMSiga (*International Committee for Museum Security*), kus koos arutleti tulevikkuvaatavalt kollektsioonide säilitamislahenduste üle. Vernon Rapley, Londoni V&A muuseumi turvasüsteemide direktor kirjeldas, kuidas on kavandatud uue V&A East muuseumi avatud kollektsioonidega ekspositsiooni turvalahendused olukorras, kus kollektsioon on külastajatega väga lähedases kokkupuutes. Ta tõi välja huvitavat statistikat, nt tõenäosus, et külastaja end muuseumiskäigu ajal vigastab või temalt midagi röövitakse, on oluliselt suurem kui tõenäosus, et ta ise midagi muuseumist varastab ning tutvustas V&A-s juba kasutusel olevaid delikaatseid, ent efektiivseid turvalahendusi.

Achal Pandya tutvustas ICCROMi poolse projekti RE-ORG lahendusi Indias. RE-ORGⁱⁱⁱ on kuluefektiivne tööriist, mille abil saab muuseumide kollektsioonid ja hoidlad lihtsasti ja väheste vahenditega organiseerida, et tagada neile parim võimalik säilituslahendus. Materjalid on vabalt alla laaditavad ja on leidnud aktiivset kasutust ümber maailma, kuna võimaldavad muuseumidel väheste abil hakkama saada keeruliste ja kulukana näivate projektidega ning aitavad kaasa kultuuripärandi säilitamisele. Huvitatudel soovitan jälgida ka nende Facebooki lehte – jälgin ise ja rõõmustan koos nendega^{iv}.

Bart Ankersmiti ettekanne õhuniiskuse ja temperatuuri vahetõrgetest muuseumikeskkonnas andis ülevaate, kuidas on vastavaid näite reguleerivad süsteemid ja masinavärgid viimase 30 aasta jooksul muutunud (peamiselt väiksemaks ja ei asu enamasti enam muuseumide katustel, kus nad moodustasid eraldi turvariski) ning rõhutas korraliku kontrolltarkvara olulisust.

Sessioonil tutvustati ka Hollandi nelja muuseumi ühishoidla projekti. Uus hoidla kavandati merepinnast kõrgemal ning kõigi muuseumide suhtes keske ja ligipääsetavana. Osalevad muuseumid pidid kavandamisprotsessis kaasa rääkima (kuivõrd tavapäraselt on sellised riigi toetusega projektid lõppkasutajale juba valmis projekteeritud). Hoidlas ei ole ühist koguhaldussüsteemi, kõik muuseumid haldavad tulevikus oma kogusid selles iseseisvalt.

Oluline üldteema konverentsil oli uus muuseumidefinitsioon ning selle kinnitamine. Paraku selleni ei jõutud. Vana definitsiooni muutmise vajaduse tingis asjaolu, et tema napp stiil ei kaasanud enam kõiki osapooli, uus definitsioon aga peaks rõhutama muuseumide rolli erinevate huvigruppide kriitilise dialoogi paigana ja hõlmama ka muuseumide endi uut või soovivat olemust.

2016. a Milano üldkonverentsil loodud muuseumidefinitsiooni töögrupp töötas 2019. aasta konverentsiks liikmete kaastööde ja ettepanekute abil välja definitsiooni ettepaneku^v, mida kahjuks aga kohapeal ei õnnestunud hääletamisele saata. Töö definitsiooniga jätkub, kuid Eestis oleme juba püüdnud muuseumiterminoloogiga töögrupiga selle praeguse versiooni ära tõlkida^{vi}. Tähtis osa muuseumidefinitsiooni juures on selle sidumine keskkonnateemade ja kliimakriisiga – ka kolmas konverentsi peaesineja Sebastião Salgado, kes oma presentatsioonis esitles hingematvalt ilusaid ja samavõrra hinge kriipivaid fotosid Amazoni põlisrahvastest ja nende hävimisohus elukeskkonnast, rõhutas, et konverentsil osalejad peaksid kasutama oma häält kodumaades, et Amazoni hävingule tähelepanu tõmmata.

Konverentsi saatis tihe sotsiaalprogramm, nii et kui selle ja loengute-sessioonide kõrvalt oli soovi ka mõnda muuseumi külastada, tuli teha raskeid valikuid. Juba konverentsi avaprogramm sisaldas lühikest *no*-teatri katkendit, kuid kiirematel oli võimalus minna ka traditsioonilisse *no*-teatrimajja seda väiksemate gruppideni nautima. Minul õnnestus näha kahte etendust Kyoto Kanze *no*-teatris, millele eelnes ka väike tutvustus *no*-näitleja ja uuriija Diego Pellacchia poolt. *No*-teater on nagu teisedki traditsioonilised kunstid tänapäeval Jaapanis kahaneva tähelepanu all, kuna pole noori pühendunud näitlejaid, kes kunsti edasi viiksid ning puudub ka kõiki nüansse ja viheid mõistva publiku pealekasv. Selle viimasega püütakse tegeleda nt publikule jagatavate nutiseadmetega, millelt saab etenduse vältel lugeda subtiitreid ja

selgitusi. Esmase kogemusena pakkusid nii *no* kui *kyogen* (*no*-teatriga samaaegselt arenenud koomiline teatrivorm) mulle väga huvitava sissevaate sellesse maailma.

Pea igal õhtul oli delegaatidele korraldatud suurem koosviibimine erinevates Kyoto paikades – avavastuvõtt leidis aset konverentsikeskuse aias, kus varakult saabunud pimeduses toimus suur valgusmäng ja ilutulestik ning õhtu jätkudes sai lasta hea maitsta suupistetel ja klaasikesel kihiseval. Osalejad said ka väikese söömu saketi spetsiaalselt konverentsi jaoks treitud seedripuust topsikesest, mille sai suveniirina kaasa võtta. Järgneval õhtul oli delegaatidele avatud Nijo-jo kindlus, vana keiserlik palee oma kaunite interjööridega, kus toimus paralleelselt ka nüüdiskunsti näitus. Paraku oli viimase juurde nõnda pikad järjekorrad, et kui 20:32 meie kord jõudis, öeldi meile jaapanlastest vabatahtlike poolt sõbralikult, ent teokindlalt, et näitus suleti 20:30 – ja vaatamata ta meie poolt jäigi. Lisaks sai programmide raames käia Kyoto botaanikaaias, loomaaias ja külastada erinevate muuseumide spetsiaalseid väljapanekuid. Minu jaoks meeldejäävaim “sotsiaalprogramm” oli aga hommikune meditatsioon Daijin zen-templis, mis on tavaliselt külalistele suletud, küll aga pakuvad mungad seal hõrke *shojin ryori*-traditsiooni järgi tehtud roogi, nii et mine siis võta kinni, kui suletud ta just on. See oli kahtlemata üks kontimurdvamaid programme, sest kohtumispaigas Kyoto rongijaamas tuli olla juba natuke peale kella 6 hommikul, et koos sõita linna ääre pool asuvasse templisse, kus meid tervitas templi preester Seizan Toda. *Shojin ryori* on budistlik vegetaarne köök, kus välditakse tugevaid maitseid (nt küüslauk) ja kus silmailul ja hoolikal, aeganõudval valmistamisel on spirituaalne roll. Valminud toit on osa munkade spirituaalsest praktikast ja seda oli hommikul templivaikuses õnnis süüa. Peale hommikusööki juhatati külalised aga väikesesse sammaldunud aeda, mille ääres patjadel istet võeti ning Seizan Toda juhendamisel mõned meditatsiooni- ja võimlemisharjutused läbiti. Esimese loengusessiooni ajaks jõudsimegi juba tagasi konverentsikeskusesse.

4., 5., 6. Zazen-väljasõit ja hommikusöök Daijin zen-templis.

Reedene päev oli planeeritud ekskursioonideks, mis viisid väga erinevatesse paikadesse nii Kyotos sees kui ka võrdlemisi kaugel väljaspool linna. Kuna mul ei õnnestunud end piisavalt kiiresti ekskursioonile registreerida, otsustasin selle korraldada omal käel ning matkasin Kyoto põhjapoolsetesse mägedesse Kurama-dera templisse. Templisse viis vaid mõnekilomeetriline mäGINE matkarada, kuid väga kuuma ilma tõttu oli selle läbimine mõnevõrra väljakutsuv, nii et peale templikülastust mäest alla tulles oli väga kosutav veeta aega Kurama *rotemburo*'s ehk nn väli-*onsen*'is, kust avanes imeline vaade mägedele ning üksikutest kolletunud vahtralehtedest võis aimata, kuidas sügis juba hiilib lähemale.

7., 8. 9. Imeline Jaapani loodus ja Kurama-dera tempel

Soovitan ICOMi noorliikmetele kindlasti üldkonverentsidel osaleda, juba kasvõi seetõttu, et hoomata, millise suurusega ja kui värvikireva organisatsiooniga on tegemist. Konverentsidel on võimalik kokku pörgata mitmete oma valdkonna spetsialistidega, aga ei saa ka alahinnata, kuidas ühised “kannatused” toovad lähemale teid ka teie Eesti kolleegidega. Järgmine üldkonverents toimub 2022. aastal Prahas.

ⁱ ICOM Kyoto 2019,
https://www.youtube.com/playlist?list=PLY142wUw8BUras_7fdGjndnvW7nIEi5XW

ⁱⁱ Astonishing Animals – Cai Guo-Qiang's Heritage Installation. –
<https://de.phaidon.com/agenda/art/articles/2018/august/20/astonishing-animals-cai-guo-qiangs-heritage-installation/>, 7.10.2019.

ⁱⁱⁱ RE-ORG, <https://www.iccrom.org/section/preventive-conservation/re-org>, 7.10.2019.

^{iv} RE-ORG International, <https://www.facebook.com/reorgstorage/>, 7.10.2019.

^v Museum definition, <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>, 7.10.2019.

^{vi} Muuseumitermin 27.09.2019, <https://muuseumitermin.wordpress.com/2019/09/29/27-09-2019/>, 7.10.2019.